

KATOLIKUS PEDAGÓGIA

2024 / 1–2.

Apor Vilmos Katolikus Főiskola

Vác
2024

KATOLIKUS PEDAGÓGIA
XIII. ÉVFOLYAM, 2024/1-2. SZÁM

Szaklektorált folyóirat: ISSN 2080-6191

Kiadja az Apor Vilmos Katolikus Főiskola
2600 Vác, Schusztér Konstantin tér 1–5.
Szakmai partner: Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Felelős kiadó: GLOVICZKI ZOLTÁN

Szerkesztőség

Főszerkesztő: MOLNÁR KRISZTINA
Szerkesztők: SZABÓ LILLA / SZOMBATHELYINÉ NYITRAI ÁGNES

Szerkesztőbizottság

GOMBÁS JUDIT (AVKF) / PÉTER LILLA (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) / PILECKY
MARCEL (AVKF) / RADVÁNYI KATALIN (AVKF) / SIPOS ZSÓKA (AVKF) / UZSALYNÉ
PÉCSI RITA (AVKF) / JAN ZIMNY (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II Wydział
Zamiejcowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli)

Egyházi lektorok: LOVASSY ATTILA és JUHÁSZ PÁL BALÁZS
Angol nyelvi lektor: SZENTPÉTERYNÉ BALOGH MARIANNE

Szerkesztőségi titkár: SZABÓ ZSOLT
Olvasószerkesztő: HENKEY-HÖNIG IMOLA
Tipográfia és nyomdai előkészítés: SZABÓ ZSOLT

Készült a Print Profi Digitális Gyorsnyomdában (Vác)
Felelős vezető: KOMÁROMI ZSOLT

A folyóirat évente két alkalommal jelenik meg.
Írások beküldése, információ, megrendelés, előfizetés: katolikuspedagogia@avkf.hu

Ár: 1400 Ft – Előfizetőknek: 1300 Ft

A folyóirat megjelenését Kulturális és Innovációs Minisztérium támogatja.

TARTALOMJEGYZÉK

HIVATÁS

HELSTÁB EDIT: Úton	5
HORVÁTH SZILÁRD: Örömkörök	7

INTERJÚ

SZABÓ LILLA – SIPOS ZSÓKA: Fókuszban az inklúzió	9
--	---

TANULMÁNYOK

MÉSZÁROS LÁSZLÓ: A katekézis történeti értékeiből	17
CLAUDIO ETTL: Biblia könnyen érthető nyelvi szinten (Fordította: HORVÁTH PÉTER LÁSZLÓ)	24
DEMETER GÁBORNÉ: A ma gyermeke, a jövő iskolája. Szemlélet és módszertan a neurodiverzitás tükrében	42
FOGARASSY NIKOLETT: A nyelvi fejlődésben mutatkozó rendellenességek a rendszeres képernyőhasználat következtében	52
PÁLMAI JUDIT: Nagyszülők ábrázolása a két világháború közötti tankönyvekben	65
GOMBÁS JUDIT – SZALAY TÜNDE: A természetkapcsolat és a lelki egészség összefüggései	76

AZ EGYHÁZ HANGJA

FERENC PÁPA: „A tudás a tudásért: embertelenség.” Ferenc Pápa üzenete a Katolikus Egyetemek Nemzetközi Szövetségének Centenáriumai Találkozásán (Fordította és a bevezetőt írta GLOVICZKI ZOLTÁN)	91
---	----

MINDENNAPI PEDAGÓGIA

BATIZ-MOLNÁR-MIKOLA ANDREA: Javaslatok autista kisiskolások katekézéséhez	97
KONDOR-SZABÓ EDIT BOGLÁRKA – MOLNÁRNÉ BOGÁTH Réka – SZABÓNÉ VÉKONY ANDREA: Szikrák-szülőtréning, a nyelvi késés ellátásának egy új módszere	106

SZEMLE

SIPOS ZSÓKA: Iránytű a nyelvi fejlődés tudatos segítéséhez	117
--	-----

ÖSSZEFOGLALÓK	119
---------------------	-----

ABSTRACTS IN ENGLISH	123
----------------------------	-----

SZERZŐINK	127
-----------------	-----

Javaslatok autista kisiskolások katekézéséhez

BEVEZETÉS

Az autizmus spektrumzavar (továbbiakban ASZ) előfordulási aránya az elmúlt évtizedekben világszerte növekedést mutatott. Ennek következtében valószínűsíthető, hogy az egyházak gyülekezeteiben is egyre több a spektrumon élők száma. Ennek fényében fontos kidolgoznunk olyan pedagógiai eljárásokat, amelyek segíthetnek az autizmus spektrumzavarral élő kisiskolásokat tanítani, a gyülekezetekbe integrálni a katekézis által. A következőkben három olyan eljárás kerül ismertetésre, amelyek együttes használata támogatja a fenti cél elérését. Az érzékenyítés által segíthetünk a kortársaknak, a csoport többi tagjának, hogy megértsék, miben különbözik tőlük az ASZ-vel élő személy. Átérezhetővé tehetjük számukra, hogy milyen nehézségekkel kell megküzdenie nap mint nap annak, aki nem neurotipikus. A differenciálás segíthet abban, hogy a spektrumon élő gyermekkel úgy tudjunk foglalkozni, hogy egyéni képességei fejlődjenek, hátrányos helyzete a lehető legjobban kiküszöbölődjön. Az alkalmazásra való specifikus felkészülés által lehetőségünk nyílik arra, hogy a bibliaismeretben való tudás kibővítése mellett fejlesszünk olyan készségeket is, amelyekben az ASZ-vel élő gyermekek nem annyira fejlettek, mint neurotipikus társaik.

ÉRZÉKENYÍTÉS

Az érzékenyítés célja az, hogy más emberek számára is felfoghatóvá és átérezhetővé tegyük az autizmussal (és bármilyen más pervazív fejlődési zavarral vagy mozgás-, látás- és hallássérültséggel) járó viselkedést és annak okait, fejlődjön bennük az empátia és az odafordulás készsége. Elmagyarázzuk nekik, hogy az ASZ-vel élő gyerek nem azért nem

viselkedik úgy, mint mások, s nem azért nem beszélget mindenkivel, mert nem akar, hanem azért, mert nem tud. Feladata, hogy a gyermekek számára megfelelő tevékenységek által bemutassuk, milyen nehézségekkel, akadályokkal küzd meg egy ASZ-vel élő minden nap.

Az alábbiakban két gyakorlatot ismertetünk, amelyek alkalmasak lehetnek az érzékenyítésre: 1. Hiperszenzitivitás-figyelemmegosztás 2. Hiperszenzitivitás. Ezek a gyakorlatok bemutatják, hogy az autista személyeket mennyire zavarják azok a dolgok, amelyeket a neurotipikus emberek észre sem vesznek (MEGGYESNÉ-MÁTÉNÉ 2013).

Hiperszenzitivitás-figyelemmegosztás

A játék lényege a következő: egy gyermeket kiválasztunk, aki az ASZ-s gyerek szerepét fogja játszani. A második szereplő felolvas egy szöveget, majd a szövegről kérdéseket tesz fel neki, amikre az elsőnek felelnie kell. Egy harmadik személy hangosan olvas egy könyvből, a negyedik zongorán nyomogat akkordokat össze-vissza, az ötödik folyamatosan hozzá-hozzáér az úgymond „ASZ-s” gyerekhez, a hatodik pedig egy kartont súrolgat a szék lábához, ami kellemetlen hangot ad. Amiután véget ér a gyakorlat, körbeülünk és közösen megbeszéljük, hogy milyen érzés volt a középen ülőnek, hogy annyi minden történt körülötte, várta-e, hogy mikor lesz vége, szeretett volna-e sikoltani közben, tudott-e koncentrálni a felolvasott szövegre, és mi segített volna neki, hogy jobban érezze magát? A játékot többször is el lehet játszani, de mindig cseréljük az ASZ-vel élő személyt játszó gyermeket (MEGGYESNÉ-MÁTÉNÉ 2013).

Hiperszenzitivitás

A termet a korábbi gyakorlathoz képest korábban elő kell készíteni: egy forgó ventilátort helyezünk középre, egy rádiót a terem hátuljában helyezünk el, aminek a hangerejét maximumra tekerjük, de két rádióállomás közé állítjuk, valaki a gyakorlat ideje alatt fel-lekapcsolgatja a lámpát, egy másik személy a zongorán ütöget akkordokat, a teremben olyan játékokat is elhelyezünk, amelyek hangot adnak ki.

A feladat a gyerekek számára nem más, mint megoldani 15 perc alatt egy korábbi alkalmak anyagából összeállított kérdéssort, bibliai történetek alapján. Amikor elkezdik

a feladatsort csinálni, elindítjuk az összes zavaró tényezőt, és az elkövetkező 15 percben figyeljük a reakciókat. Lesz, aki sírni, esetleg nevetni kezd, lesz, aki azt mondja, hogy ilyen körülmények között nem folytatja a dolgot, lesz, aki elbátortalanodik, lesz, aki félkészén adja be a tesztet, de azt nem teheti, be kell fejezni, a 15 percet ki kell várni. Miután lejár az idő, szintén megbeszéljük az érzéseket, gondolatokat, most az egész csoporttal (MEGGYESNÉ–MÁTÉNÉ 2013).

DIFFERENCIÁLÁS

Az ASZ-vel élő gyermekek integrálásához szükségünk van arra, hogy differenciáltan oktassuk őket. A differenciálás lényege nem más, mint „az egyéni képesség-, fejlettségi szint és a személyiségi tulajdonságok eltéréseihez igazodó fejlesztő eljárási módok érvényesítése az oktatás folyamatában”, célja az, hogy a tanulók eljussanak az egyéni képességeik „szerint elérhető ismeretsajátítási szintre” (MEGGYESNÉ 2013).

A differenciálás jól csak akkor működhet a csoportban, ha az érzékenyítés kellőképpen megtörtént, és a társak értik azt, hogy az ASZ-vel élő gyermeknek azért vannak megengedve bizonyos dolgok, amelyek másoknak nem, mert számára sokszor nehéz a mások számára alapvető dolgokat feldolgozni (például a terem átrendezése, túl erős illatok, neonfény).

A differenciálásnak a bemutatásához MAKRÁNÉ (2019) *Autista gyermek a hittanórán* című tanulmányát vettük alapul, amelyet átdolgoztunk, hogy a gyülekezeti alkalmakra még jobban megfeleljen.

1. Ha látjuk a gyermekben, hogy nem érti, amit mondunk neki, vagy nem figyel ránk, esetleg elfelejti, mi volt a feladat: menjünk oda hozzá, szólítsuk nevén. Az utasításaink legyenek tömörek és konkrétak, ne bonyolítsuk a magyarázatot, mert sok esetben nem tudja megjegyezni a hosszás utasításokat. A lényeges információkat emeljük ki, esetleg használjunk az utasítások mellé képeket.

2. Ha hamar megunja a feladatot (pl. színezés, olvasás, beszélgetés), elkezd elvonni a figyelme, sokat segíthet, ha motiválttá tesszük. Ezt egyénre szabott motivációs rendszernek nevezzük. Például, ha elvégzi a kiadott munkát, akkor 2-3 percig játszhat vagy valami mást olvashat – az időt érdemes egy homokórával jelölni, amin látja, hogy mennyi ideje van még.

3. Ha tútelítődnek a szenzoros készségei (zajok, fény, illatok, szagok miatt), és látjuk, hogy elfáradt, kezd kiborulni, hagyjuk, hogy egy kicsit félrevonuljon egy kis sarokba, ami számára van elkülönítve, tegyen zajszűrős fejhallgatót, az ablak mellé üljön, ahol frissebb a levegő, és a neonfény nem zavarja.

4. Nem értik bizonyos szavak jelentését, vagy ha ugyanaz a szó több jelentéssel is bír, akkor csak egy jelentést társítanak hozzá (például az ige lehet cselekvés, de Isten „Igé-jének” a jelentését már nem értik). Amikor új történetet tanulunk, készítsünk szótárt, amelyben képeket társítunk a fogalmak mellé, vagy amíg a többiek olvasnak, magyaráz-zuk meg azt a szót, amit nem ért a gyermek.

5. Ha az autista gyerek rosszkodik, tiszteletlen, nem a büntetés a megoldás, mivel érti a rossz fogalmát, nem tanulja meg, hogy a rossz viselkedés helyett mit tegyen. Le kell vele ülni és elmondani neki pontosan, hogy mit és hogyan tegye azt, esetleg mond-hatunk neki megoldást, amit a helytelen cselekvés helyett végezhet, amivel levezetheti a belső feszültségét. Például, ha agresszívan viselkedik, ahelyett, hogy valakit bántana, legyen számára egy párna, amivel csúnyán bánhat, amíg meg nem tanulja kezelni az ilyen helyzeteket.

6. Tudjuk, hogy nagyon kiborítják a változások, a megszokottól, a rutintól való eltérés, ezért készítsük fel a változásra. Ha korábban már tudjuk, hogy nem a megszokott ember tartja a foglalkozást, vagy valamiféle nagyobb változás történik a gyülekezeti alkalmon, készítsük fel előre a gyermeket, kérjük meg a szülőket, hogy ők is mondják el neki, hogy valami megváltozott.

7. Gyakran nincs tekintettel másokra, akkor beszéljessünk vele arról, hogy ki hogyan érez. Az autista gyermek nem tudja mások arcáról leolvasni az érzelmeket, tanít-suk meg az érzelmeket képekkel, hangulatjelekkel, PECS kártyákkal.

8. Az állandó beszédtemáival kapcsolatban azt próbáljuk megmagyarázni, hogy mindenkinek van saját kedvenc témája, és nem mindig illik arról beszélnünk, csak ha másokat is érdekel.

9. Ha hibázik valaki vagy akár ő maga, akkor kiborul. Tanítsuk arra, hogy hibázni emberi dolog, és a hibát jóvá lehet tenni.

10. Nem akar újdonságokat kipróbálni, fél a változásoktól, a foglalkozás elején mu-tassuk meg neki az aznapi napirendet, amit előre elkészítettünk. Itt látszik, hogy mikor imádkozunk, játszunk, tanulunk, énekelünk. Ezt minden héten gyakorolhatjuk, az alka-lom első pár percét rászánhatjuk arra, hogy elmondjuk például: „ma a színezés helyett

szerepjátékot fogunk csinálni”. Biztonságot ad a spektrumon élő gyerekeknek, ha előre tudják, mi fog történni. Adjunk keretet az alkalmainknak. Mindig kezdődjenek imádsággal, énekléssel és záródjanak is ezekkel. A belső tartalmakat értelemszerűen igazíthatjuk a történetekhez, látni fogjuk a későbbiekben, hogy hogyan lehet mindezt megoldani.

SPECIFIKUS FELKÉSZÜLÉS AZ ALKALMAKRA

A módszerek feldolgozására bibliai történetet választottunk, amely segítségünkre lehet abban, hogy a bibliaismeret mellett tanítsunk, fejlesszünk olyan készségeket, amelyekben az integrált spektrumon élő gyerekek kevésbé fejlettek. Alkalmazunk szociális készségeket fejlesztő játékokat, szerepjátékot, különböző mozgást igénylő játékokat, KETT-módszert, képekkel meséljük el a történetet, színezzünk, ujjal festünk, koreográfiával ellátott énekeket tanulunk, kézimunkázunk.

A foglalkozás megtervezéséhez az *Együtt a hit útján* című gyülekezetpedagógiai kézikönyv gyermek-istentiszteletre vonatkozó módszerét (ami Szabóné László Lilla *Mi fán terem a gyermek-istentisztelet?* című tanulmányát használja fel) adaptáljuk, hogy autizmusbarát módszereket is alkalmazhassunk általa (SZABÓNÉ 2017).

Tudjuk azt, hogy a gyermek-istentiszteletek, vasárnapi iskolás alkalmak leginkább a 3–10 év közötti gyermekeket szólítják meg, de a kisiskolás korosztály az, amelyik leginkább jelen van ezeken az alkalmakon. Velük már könnyebben nekifoghatunk igei sorozatoknak, kézimunkáknak, könnyebben tanulhatunk aranymondásokat, gyakorolhatunk szerepjátékokat, csoportos feladatokat. Az iskolában tanult történeteket megtölthetjük számukra újabb tartalmakkal, értelmezési kerettel. Ha leginkább vegyes csoporttal (több korosztály) dolgozunk, hatékony lehet, hogy a gyermek-istentisztelet vezető személy mellett legyen még egy segítő is (SZABÓNÉ 2017).

A foglalkozások menete, adaptálva arra az esetre, ha ASZ-vel élő gyermek is jelen van a csoportban a következő:

1. Érkezés a terembe, ahol tartjuk a foglalkozást
2. Köszöntés
3. Kezdő imádság

4. A napirend áttekintése – a tevékenységek, amelyeket végzünk, képek segítségével bemutatva (imádság, éneklés, történetmondás, szerepjáték, színezés, festés, illetve bármilyen más tevékenység, ami a foglalkozáson történik)

5. Ének

6. Történetmondás, feldolgozás, bibliaolvasás

7. Imádság – körbeülés, elcsendesedés, imádságra segítő kérdés (amire egy-egy mondatban megfogalmazták a saját imádságukat, vagy mondhatnak egy-egy szót, amiért szeretnének imádkozni, amit összefoglalunk a nagy imádságban), nagy imádság

8. Miatyánk – megfoghatjuk egymás kezét a körben

9. Ének

10. Záró imádság

11. Áldás

12. A fennmaradt időben még beszélgetünk, színezzünk, elmélyítjük a tanultakat.

A következőkben bemutatunk specifikusan kidolgozott bibliaismereti oktatást célzó foglalkozásokat, amelyeket integrált oktatás céljából dolgoztunk át tipikusan fejlődő gyerekek és autisztikus spektrumzavaros gyerekek számára.

NOÉ BÁRKÁJA (1Móz 6)

Kellékek: képek a napirend bemutatásához, flipchart, olló, ragasztó, nagyobb méretű kartondobozok

Tevékenységi terv

Noé története több szempontból is érdekes lehet, nemcsak az ASZ-vel élő gyermekek számára, hanem a tipikusan fejlődő kortársak számára is, hiszen a bárka megépítésének izgalma mellett megtanulhatják a történetből azt, hogy életünk során jó közel lenni Istenhez, bízni benne és vele járni.

A 7., 8., 9. fejezet szükséges ahhoz, hogy a gyerekek teljes képet kapjanak a történetről, ezért mindenképpen ajánlott ezeket a következő alkalommal feldolgozni.

Az alkalom köszöntéssel kezdődik, utána imádkozunk, majd képek segítségével átbeszéljük, hogy mit fogunk csinálni, ezt éneklés követi, a *Ha te Jézust követed* című éneket énekeljük.

A történetet úgy ismertetjük a gyermekekkel, hogy közben táblára rajzoljuk a fontosabb szereplőket és mozzanatokot. A történet után kérdéseket teszünk fel, hogy lássuk

a gyermekek mennyire értették meg, mit jegyeztek meg belőle: „Isten miért haragudott ennire az emberekre? Noé miért volt kivétel?” A jelentősebb dolgokat még egyszer átismétljük.

Amikor ez megtörtént, közösen megtanuljuk az aranymondást (1Móz 6, 22), majd megépítjük a bárkát, nagyobb kartondobozokból, olló és ragasztószalag segítségével úgy, hogy mindenki csak egy eszközt használhat ezek közül (ki az ollót, ki a ragasztószalagot, ki a kartondobozt).

A bárka építésével:

- Fejlesztjük a csoport tagjainak a szociális és kommunikációs készségeit, kooperativitását, illetve ügyességét is, hiszen a bárkát csak úgy tudják megépíteni, ha közben egymással összedolgoznak, egymás segítségét kérik
- Közben elsajátítják a gyermekek a történetet, az érzéseket, amelyeket a történet magával hoz
- A kemény munka gyümölcsét is élvezhetik, amikor a bárka elkészül
- Emellett erősödik bennük a tudata annak is, hogy Noé azért menekült meg, mert azt cselekedte, amit Isten mondott neki, és nem úgy tett, ahogyan a többi ember, akik gonoszságokat követtek el és nem cselekedtek Isten akarata szerint. Isten jóságos és kegyelmes, ezért megjutalmazza Noét az étellel. A választott két ének is segít ezt elmélyíteni, hiszen Noé az Úrra figyelt, amikor az Úr szólt hozzá és amikor a „tenger tombolt”, akkor Isten „felemelte” őt és családját a hullámok fölé.

A bárka megépítése után feltesszük az imádságra segítő kérdést: „Te kit vinnél magaddal a bárkára? Ma értük imádkozz!” Ha szeretnének válaszolni a gyerekek, akkor válaszolnak, ha nem, akkor megadjuk a lehetőséget arra, hogy mondjanak egy szót, amiért imádkoznának.

Ezután a katekéta imádkozik, az elmondott szavakat, imádságokat is befoglalhatja imádságába. Egymást kézen fogva elmondjuk a Miatyánkot. Az ima után énekeltük a *Rejts most el* című éneket és a záró imádságot is közösen mondjuk el, majd elhangzik az áldás.

A fennmaradt időben: elismétljük az aranymondást, a történetet és közösen játszunk.

AZ EMMAUSI TANÍTVÁNYOK (Lk 24,13–35)

Kellékek: képek a napirend áttekintéséhez, amelyek a KETT-módszerhez szükségesek (sálak, gyöngyök, virágok, kövek, kavicsok, pálcikák, filcanyag), kenyér, esetleg legófigurák (ha nincs lehetőségünk bemutatni a videót)

Tevékenységi terv

Az emmausi tanítványok történetével megtaníthatjuk a gyerekeknek, hogy Jézus akkor is velünk van, amikor mi nem látjuk, vagy nem érezzük a jelenlétét, és Ő szeretné, hogy a barátai legyünk.

Köszöntésképpen: körbe állunk, egyenként kezet fogunk egymással és azt mondjuk, hogy „Békesség neked!”.

Az alkalmat imádsággal kezdjük, utána átbeszéljük a napirendet képek segítségével, majd a *Nem lesz egyedül a szívem többé* című éneket énekeljük.

A történetre való rávezetésképpen KETT-módszert alkalmazunk, a következőképpen: két csoportra osztjuk a gyerekeket, az egyik csoport egy falut kell elkészítsen, a másik egy várost, egymással szemben. Amikor ezzel készen vannak, akkor összekötjük a két települést egy sállal, ami az utat jelképezi. Az utat ketté osztjuk, egyik felére minden gyermek tesz egy-egy követ, miközben elmond egy olyan helyzetet, amikor nagyon szomorú volt (ez az Emmausba vezető utat jelképezi). Az út másik felére egy-egy virágot helyeznek el, és közben mondanak valamit, ami boldoggá tette őket (ez a visszafele vezető út). Ezután megmutatjuk a kis videót, vagy mi magunk eljátsszuk a történetet legófigurákkal, és beszélünk arról, hogy Jézus a barátunk szeretne lenni, minket is találkozásra hív, azt szeretné, hogy elhiggyük, Ő ma is él, és vele ma is lehet beszélgetni. Jézus most is vacsorára hív minket, a kérdés az, hogy elfogadjuk-e a hívását. Mindezek után megkérdezzük, hogy ki szeretne vele vacsorázni, és egy-egy darab kenyeret adunk mindenkinek.

A történet feldolgozása és elmélyítése után imádkozunk, az imádságra segítség: ha valaki szeretne Jézus barátja lenni, az mondja el neki, majd tegye hozzá azt is, hogy miért. Ezután a katekéta is imádkozik, belefoglalja imádságába a gyerekek kéréseit, majd elmondjuk a Miatyánkot, egymás kezét fogva.

Az imádkozást követően énekeljük a *Kicsi szív* című éneket, elmondjuk a záró imádságot is, ezt az áldás követi.

A maradék időben kiegészíthetjük a történetből származó ismeretekkel a KETT-módszerrel alkotott képet, majd összeszedhetjük a felhasznált eszközöket.

BEFEJEZÉS

Mivel a spektrumon elhelyezkedő személyek más-más tünetegyüttessel rendelkeznek, a fenti eljárások nem minden esetben egyformán hatékonyak. Ami az egyik gyermeknél nagyon jól működik, az lehet, hogy a másik gyermeknél egyáltalán nem. Ezért is fontos, hogy szánjunk időt és energiát arra, hogy minden gyermeket megismerjünk, és olyan módszereket alkalmazzunk, amelyek számára a legjobbak.

Jézus Krisztus elfogadó szeretete azt kívánja meg tőlünk, hogy nyitott szívvel forduljunk azok felé, akik nehézségekkel küzdenek, és fogadjuk be őket közösségeinkbe, megadva nekik a lehetőséget, hogy teljes értékű emberként éljenek közöttünk. Az ASZ-vel élők esetében ez akkor valósulhat meg, ha gyülekezeteinkben megtörténik a tipikusan fejlődők érzékenyítése, a spektrumon élők differenciálása, és a katekéták specifikus felkészülése azokra az alkalmakra, amelyeken jelen vannak a spektrumon élők.

IRODALOM

- MAKRÁNE Gróf Judit (2019): Autista gyermek a hittanórán. *Magyar Református Nevelés: Református Pedagógiai Szaklap* 4. 54–69.
- MEGGYESNÉ HOSSZU Tímea (2013): *A tanulásban akadályozott gyermekek idegen nyelvtanításának kérdései*. http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_tanulasban_akadalyozott_gyermekek_idegen_nyelvtanitasanak_kerdesei_teljes/index.html (Utolsó megtekintés: 2023. november 25.)
- MEGGYESNÉ HOSSZU Tímea – MÁTÉNÉ Homoki Tünde (2013): *A társadalmi érzékenyítés módszertana II*. http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_tarsadalmi_erzekenyites_modszertana_kisgyermekkorban_ii/index.html (Utolsó megtekintés: 2023. november 25.)
- SZABÓNÉ László Lilla (2017): Mi fán terem a gyermek-istentisztelet? *Magyar Református Nevelés: Református Pedagógiai Szaklap* 4. 38–48.